

УДК 378.147.091.39:364-051
DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2020-92-7>

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ПЕДАГОГІЧНА УМОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Зозуляк-Случик Роксоляна Василівна,
доктор педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
zozulyak_roksolyana@ukr.net
<http://orcid.org/0000-0001-6066-590X>

У статті розкрито сутність педагогічних умов професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери, проаналізовано вплив інноваційних технологій на формування фахівців.

Метою статті є розгляд інноваційних технологій як педагогічної умови професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери.

Методи. Аналіз інноваційних технологій має значні напрацювання у сучасній науковій сфері, що зумовлює логічний аналіз наукових досліджень у галузі педагогіки, психології та методики професійного навчання; логіко-структурний аналіз – для визначення суті поняття «педагогічна умова», обґрунтування теоретичних і методичних засад означеної проблеми. Методологію проведеного дослідження становить система методологічних принципів (об'єктивності, комплексності, розкриття суперечностей предмета, що вивчається, та ін.).

Результати. Педагогічними умовами професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери виступає сукупність заходів, які забезпечують найбільш сприятливе середовище для ефективного функціонування певної педагогічної системи в освітньому процесі. А це означає, що на формування професіонала соціальної сфери впливають різні індивідуально-психологічні та соціально-психологічні причини, зумовлені вищою нервовою діяльністю, потребами, інтересами, мотивацією, здібностями, індивідуально-психологічними характеристиками особистості, а також умовами життя в соціальному середовищі та соціальним досвідом індивіда.

Безперечно, інновація як діяльнісний процес і як його результат постає однією з вищих цінностей особистості, оскільки й сама інноваційна діяльність є своєрідною системою цінностей.

До інноваційних технологій відносимо: проектне навчання; професійне самофутурування; технологію занурення у професійну діяльність; ігрові методики тощо.

Висновки. Отже, особистість фахівця соціальної сфери, сформована внаслідок інноваційної освіти, характеризується такими рисами, як: відкритість до інновацій, готовність до плюралізму думок; усвідомлення необхідності інноваційної діяльності; орієнтація на сьогодення і майбутнє; вміння визнавати іншу думку, не боячись змінити власну; готовність до подолання професійних невдач; позитивне сприйняття свого минулого досвіду; планування майбутніх дій для досягнення передбачуваних цілей та їх впливу на фахову самостійність.

Ключові слова: *інноваційна технологія, педагогічна умова, фахівець соціальної сфери, професійна підготовка, коучинг, фасилітаторство.*

APPLICATION OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES AS A PEDAGOGICAL CONDITION FOR PROFESSIONAL TRAINING SPECIALISTS OF THE SOCIAL SPHERE

Zozulyak-Sluchyk Roksoliana Vasylivna,
Doctor of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of Social Pedagogy and Social Work
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
zozulyak_roksolyana@ukr.net
<http://orcid.org/0000-0001-6066-590X>

The purpose of the article is to consider innovative technologies as a pedagogical condition for professional training of future professionals of the social sphere.

Methods. Analysis of innovative technologies has significant achievements in the modern scientific field, which leads to a logical analysis of research in the field of pedagogy, psychology and methods of vocational training; logical-structural analysis – to determine the essence of the concept of “pedagogical condition”, substantiation of theoretical and methodological principles of the problem. The methodology of the research is a system of methodological principles (objectivity, complexity, disclosure of contradictions of the subject being studied, etc.).

Results. The pedagogical conditions of professional training of future specialists in the social sphere are a set of actions that provide the most favorable environment for the effective functioning of a particular pedagogical system in the educational process. This means that the formation of a professional in the social sphere is influenced by various individual psychological and socio-psychological reasons due to higher nervous activity, needs, interests, motivation, abilities, individual psychological characteristics of a person, as well as living conditions in the social environment and social individual experience.

Undoubtedly, innovation as an activity process and as its result is one of the highest values of the individual, because innovation itself is a kind of value system.

Innovative technologies include: project studying; professional self-futuring; technology of immersion in professional activity; game techniques, etc.

Conclusions. Thus, the personality of the specialist in the field of education, formed as a result of innovative education, is characterized by such features as: openness to innovation, readiness for pluralism of opinion; awareness of the need for innovation; focus on the present and the future; the ability to recognize another opinion without fear of changing one's own; readiness to overcome professional failures; positive perception of their past experience; planning future actions to achieve the intended goals and their impact on professional independence.

Key words: *innovative technology, pedagogical condition, a specialist of the social sphere, professional training, coaching, facilitation.*

Вступ

Реформаторські перетворення галузі спрямовують професорсько-викладацький склад закладів вищої освіти на індивідуалізацію освітнього процесу, підвищення рівня самостійності, професійне самовизначення, формування компетентностей майбутнього фахівця. Перед студентами постають завдання щодо переосмислення та закріплення фахових умінь і навичок, виходячи з перспектив своєї практичної діяльності.

Разом із тим потрібно виходити з позиції, що соціальна сфера виступає найбільш багатогранною, трудомісткою, морально відповідальною сферою діяльності у структурі «професійна допомога». Саме творчий ступінь почуття обов'язку фахівця за прийняття рішень, інтенсивний вплив стресових факторів у процесі взаємодії з клієнтом зумовлює формування певних професійно важливих якостей, неабиякого рівня особистісної зрілості та фаховості.

1. Теоретичне обґрунтування проблеми. Тому актуальним у дослідженні бачиться розгляд педагогічних умов професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери, зокрема інноваційних технологій.

Вивченню педагогічних умов освітнього середовища закладів вищої освіти присвячено розробки А. Литвина (Литвин, 2014: 11), який поділяє їх на необхідні (умови, без яких система не може працювати повною мірою) та достатні (умови, яких достатньо для нормального функціонування системи). Також дослідник наголошує, що на рівень освітньої діяльності впливають умови її перебігу.

Загальновідомо, що якість професійної підготовки студентів залежить від вивчення та запровадження в освітній процес університетів як педагогічного, так і виробничого інноваційного досвіду. Таку позицію неординарно підтримували сучасні науковці: І. Дичківська (Дичківська, 2004), В. Радкевич (Радкевич, 2010) та інші.

Мета статті полягає в розгляді інноваційних технологій як педагогічної умови професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери.

2. Методологія та методи

Зазначимо, що аналіз інноваційних технологій має значні напрацювання у сучасній науковій сфері, що зумовлює логічний аналіз наукових досліджень у галузі педагогіки, психології та методики професійного навчання; логіко-структурний аналіз – для визначення суті поняття «педагогічна умова», обґрунтування теоретичних і методичних засад означеної проблеми. Методологію проведеного дослідження становить система методологічних принципів (об'єктивності, комплексності, розкриття сутності предмету, що вивчається та ін.).

3. Результати та дискусія

У даному разі цінним для нашої роботи є дослідження науковця М. Михнюк, яка виводить певні критерії результативності педагогічних умов формування фахівців, зокрема: створення умов для ціннісно-морального самовизначення та узгодження цінностей суб'єктів освітнього процесу і виявлення цінностей формування як обставини, яка зумовлює позитивну самореалізацію особистості; удосконалення умінь розробляти соціальні проекти; опанування рефлексивної культури і здатності до постійної кореляції своїх потреб відповідно до соціального середовища; сформованість рівня комунікативної культури, достатнього для забезпечення ефективності суб'єкт-суб'єктної взаємодії; відповідність структури пізнавальної діяльності структурі діяльності студента, забезпечення зв'язку процесу освіти із розв'язанням значущих проблем професійної діяльності; створення ситуації успіху як механізму мотиваційної діяльності до формування потреб у самоосвіті та саморозвитку; створення умов як для цілісного оволодіння комплекс-

сом компетенцій згідно зі своєю професійною діяльністю, так й інструментом, що вможливує створення проектів розвитку (Михнюк, 2009: 32).

Інші ж учені з даним поняттям пов'язують сукупність заходів, які сприяють підвищенню ефективності педагогічної діяльності. Такої позиції притримуються науковці, які означену дефініцію пояснюють як певну обставину, що впливає на формування і розвиток педагогічних явищ, процесів, систем, якостей особистості (Підготовка майбутніх..., 2016: 144). До іншої думки прибігає О. Братанич, розглядаючи під педагогічними умовами сукупність об'єктивних можливостей змісту, методів, організаційних форм і матеріальних можливостей здійснення педагогічного процесу, що сприяє успішному досягненню поставленої мети (Братанич, 2001: 124).

Отже, на основі викладеного доходимо висновку, що педагогічні умови професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери є сукупністю заходів, які забезпечують найбільш сприятливе середовище для ефективного функціонування певної педагогічної системи в освітньому процесі закладів вищої освіти. А це означає, що на формування фахівця впливають різні індивідуально-психологічні та соціально-психологічні причини, зумовлені вищою нервовою діяльністю, потребами, інтересами, мотивацією, здібностями, індивідуально-психологічними характеристиками особистості, а також умовами життя в соціальному середовищі та соціальним досвідом індивіда.

Вважаємо доцільним охарактеризувати дефініцію «інновація». Дефініція походить від англійського – «*innovation*», що в перекладі означає «запровадження новацій» (Педагогіка вищої школи, 2007 : 125).

У педагогічній науці інновація розглядається як процес оновлення, реалізації, запровадження і – як діяльність з утілення новацій у відповідну соціальну практику. Також можна зазначити, що поняття «інновація» має комплексне значення, складаючись із двох частин: ідеї і процесу її практичної реалізації. Джерелом інновації є цілеспрямований пошук ідеї задля розв'язання суперечностей, а її реалізація відбувається шляхом апробації у формі педагогічного експерименту. Тобто інновація – це результат кожної стадії процесу трансформації нової педагогічної ідеї у практику, що відповідає етапам розвитку інноваційного циклу.

Ураховуючи викладені тлумачення, стверджуємо, що інноваційна діяльність викладача в освітньому процесі як вид творчої діяльності спрямована на осмис-

лення та застосування сучасних методик і технологій із метою досягнення кращих результатів професійної освіти майбутніх фахівців соціальної сфери.

Грунтовне вивчення проблеми перекоонує нас у тому, що рівень використання інноваційних технологій освіти в закладах вищої освіти наразі ще не є достатнім. На думку В. Радкевич, це зумовлюється такими причинами: недостатньою поінформованістю викладачів стосовно наявності нетрадиційних методик проведення теоретичних занять та їх результативності; елементарним рівнем їхньої методичної підготовленості до організації процесу професійної освіти на основі врахування теоретичних положень сучасних дидактичних концепцій, принципів, форм, методів, що стимулюють розвиток особистості майбутніх кваліфікованих соціальних робітників в освітньому процесі; наявністю у викладачів стереотипів щодо традиційних підходів до проведення занять із теоретичних предметів. Дослідниця пояснює наявну ситуацію як відсутність матеріального стимулювання інноваційної діяльності та розробки методики викладання дисциплін у студентів, зокрема, і соціальної сфери (Радкевич, 2010: 236).

Закономірно, що інновації формуються як результат спроб вирішення традиційної проблеми модерним способом, що позитивно вплине на якість поліпшення системи освіти. Тобто метою їх запровадження є оптимізація освітнього процесу в закладі вищої освіти, яка здійснюється з урахуванням професійної й особистісної готовності викладачів. Результатом інноваційного навчання є формування певного способу мислення, спрямованого на творчість, подолання стереотипів, що характеризується нагромадженням нового знання у вигляді інновацій і нововведень у діяльності майбутніх фахівців соціальної сфери.

Разом із тим досвідом доведено, що жодна інноваційна технологія освіти не допоможе викладачу виконувати свої професійні обов'язки на високому рівні, ефективно будувати професійну діяльність, спрямовану на професійну підготовку студентів, якщо він особистісно та професійно не підготовлений до даного виду діяльності.

Безперечно, інновація як діяльнісний процес і як його результат постає однією з вищих цінностей особистості, оскільки й сама інноваційна діяльність є своєрідною системою цінностей.

До інноваційних технологій відносимо такі, як: проектне навчання; професійне самоформування; технологію занурення у професійну діяльність; ігрові методики тощо.

У межах означеної умови актуальним є твердження, що умови професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери також реалізуються шляхом застосування активних методів навчання. Особлива увага з-поміж них надається методам контекстного і проблемного навчання, зокрема монологічному та методу аналізу проблемних професійних ситуацій. Моделювання й аналіз проблемних ситуацій, участь у ділових і рольових іграх, навчальних дискусіях забезпечили розвиток продуктивної професійної діяльності майбутніх соціальних працівників і соціальних педагогів, трансформацію засвоєних етичних знань у внутрішній план дій, що підтвердило творчий потенціал активних методів освіти для створення позитивної мотивації у студентів до формування їхньої професійної етики. Також вважаємо цілком раціональним підхід науковця стосовно використання означених методів, якщо під час занять викладач не створює, а забезпечує, мінімально дозує проблемні професійно-етичні ситуації задля збереження і підтримки інтересу студентів до навчального матеріалу (Zozuliak-Sluchyk, 2019: 38–39).

В окресленому контексті цінним для нас буде аналіз таких форм викладацької діяльності, як коучинг і фасилітаторство, що лежать в основі інноваційних технологій.

Так, коучинг як педагогічна умова, створюючи усвідомленість і відповідальність в іншій людині, зумовлює її дії до вирішення особистих і професійних проблем. В освіті коучинг розглядають і як стиль взаємодії викладачів зі студентами, що ґрунтується на спільній діяльності, заснованій на рівноправному партнерстві та повазі, можливості сприяти якісно новим взаєминам у педагогічному колективі, зокрема розкриттю потенціалу студента, підвищенню його відповідальності за ефективність розвитку. Такі умови всебічно сприяють професійному зростанню майбутніх фахівців соціальної сфери (Педагогіка вищої школи, 2007).

Вважаємо за потрібне окреслити коло завдань, які ставить викладач-коуч, організовуючи освітній процес і тренінгу, допомагаючи студентам самостійно визначати цілі професійно-етичного зростання, приймати оригінальні рішення, генерувати ідеї, спрямовувати спільні дії коуча і майбутніх фахівців соціальної сфери на результат формування професійної етики. На наше переконання, однією з важливих якостей викладача-коуча є вміння вислуховувати і чути свого співбесідника, брати участь у проблемних бесідах, дискусіях стосовно різних професійних аспектів діяльності фахівців соціальної сфери.

Водночас викладач-коуч може стати фасилітатором для студентів, тобто тим, хто полегшує, допомагає, сприяє. І все це направлене на ефективне і творче освоєння інформації, формування критичного осмислення у майбутніх фахівців соціальної сфери (Müller-Hermann, 2012: 219). Викладач-фасилітатор урівноважує розподіл зі студентами відповідальності за освітній процес, він «повністю довіряє їхнім здібностям самостійно мислити і самостійно навчатися». Таким чином, його діяльність спрямована на те, щоб студент став учасником організації і здійснення процесу освіти.

Проте, на думку вчених, завдання вищої школи не лише навчити молодь учитися, а ще головніше – прищепити бажання до самостійного пошуку та отримання нових знань. Як слушно зауважує дослідник С. Мюллер-Герман, «навчальний курс вважається успішно завершеним не тоді, коли студент засвоїв усе те, про що хотів дізнатися, але тоді, коли він значно просунувся вперед у засвоєнні того, як вчити те, про що він хоче дізнатися» (Müller-Hermann, 2012: 103).

На основі висловленого нами спробуємо виокремити ключові установки викладача-фасилітатора, якими виступають: конгруентність (відкритість), безумовне позитивне прийняття студента, довіра, емпатійне розуміння та безоцінне ставлення до нього. Тобто ми отримали «тріаду Роджерса». Не менше важливою також є оптимізація міжособистісних взаємин у системі «викладач – студент», що будуються на суб'єкт-суб'єктному підґрунті задля дотримання психологічних умов самоствердження і самореалізації студента як майбутнього фахівця.

Висновки

Отже, особистість фахівця соціальної сфери, сформована внаслідок інноваційної освіти, характеризується такими рисами, як: відкритість до інновацій, готовність до плюралізму думок; усвідомлення необхідності інноваційної діяльності; орієнтація на сьогодення і майбутнє; вміння визнавати іншу думку, не боячись змінити власну; готовність до подолання професійних невдач; позитивне сприйняття свого минулого досвіду; планування майбутніх дій для досягнення передбачуваних цілей та їх впливу на фахову самостійність.

Проте у впровадженні інноваційних технологій, на наше переконання, перешкоджає повільна зміна концептуальних основ наявної педагогічної системи підготовки фахівців соціальної сфери: освіта репродуктивного типу на даний час не поступається

випереджувально-креативному навчанню, за якого студенти відразу бачать перспективу, вчать мислити категоріями майбутнього, зважаючи на досвід минулого, що є пріоритетними кроками компетентісно орієнтованої підготовки фахівців.

Учені наполягають на тому, що застосування конкретних педагогічних технологій бачиться однією із ключових умов формування, розвитку професійно-важливих якостей та особистісних рис майбутніх фахівців соціальної сфери. Як задекларовано в останніх нормативно-освітніх документах, вектор педагогічних впливів маємо спрямовувати на цілеспрямований розвиток у студентів вольових процесів, планування, самооблізації, саморегуляції, комунікативних властивостей та здатностей працювати в команді. Перспективами подальших розвідок у цьому напрямі вбачаємо розроблення новітніх форм і методів професійної підготовки, а також моделі професійного становлення майбутніх фахівців соціальної сфери в закладах вищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Братанич О.Г. Педагогічні умови диференційованого навчання учнів загальноосвітньої школи : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.09 / Криворізький держ. пед. ун-т. Кривий Ріг, 2001. 238 с.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2004. 352 с.
3. Литвин А.В. Методологічні засади поняття «педагогічні умови»: на допомогу здобувачам наукового ступеня. Львів : СПОЛОМ, 2014. 76 с.
4. Михнюк М.І. Формування професійної компетентності майстра виробничого навчання під час стажування. *Професійно-технічна освіта*. 2009. № 2. С. 31–33.
5. Педагогіка вищої школи : словник-довідник / упор. О.О. Фунтікова. Запоріжжя : ГУ «ЗІДМУ», 2007. 404 с.
6. Підготовка майбутніх соціальних працівників/соціальних педагогів до професійної діяльності : кол. монографія / Л.В. Вікторова та ін. Київ : «ЦП «Компринт», 2016. 589 с.
7. Радкевич В.О. Теоретичні і методичні засади професійного навчання у закладах профтехосвіти художнього профілю : монографія / за ред. Н.Г. Нічкало, В.О. Радкевич. Київ : УкрІНТЕІ, 2010. 424 с.
8. Müller-Hermann S. Berufswahl und bewhrung fallrekonstruktionen zu den motivlagen von studierenden der sozialen arbeit : zugleich inauguraldissertation zur erlangung des grades eines doktors der philosophie

im Fachbereich Gesellschaft swissenschaft en der Johann-Wolfgang-Goethe-Universität. Frankfurt am Main, 2012. 262 s.

9. Zozuliak-Sluchyuk Roksoliana Pedagogical system for forming professional ethics in future social workers at universities. *Scientific Herald of the Institute of vocational education and training of the national academy of pedagogical sciences of Ukraine. Vocational pedagoge*. Kyiv. 2019. No 1(18). P. 37–42.

REFERENCES

1. Bratanych O. G. (2001) Pedagogichni umovy`dy`ferencijovanogo navchannya uchniv zagal`noosvitn`oyi shkoly` [Pedagogical conditions of differentiated learning of secondary school pupils]. Candidate's thesis. Kryvyi Rih: Kryvoriz. derzh. ped. un-t [in Ukrainian].
2. Dychkivska I. M. (2004) Innovacijni pedagogichni tehnologiyi [Innovative pedagogical technologies]. Kyiv : Akademvy`dav [in Ukrainian].
3. Lytvyn A. V. (2014) Metodologichni zasady ponyattya «pedagogichni umovy»: na dopomogu zdobuvacham naukovogo stupenya [Methodological principles of the concept of «pedagogical conditions»]. Lviv : SPOLOM [in Ukrainian].
4. Myxnyuk M. I. (2009) Formuvannya profesijnoyi kompetentnosti majstra vy`robny`chogo navchannya pid chas stazhuvannya. [Formation of professional competence of the master of industrial training during the internship]. *Profesijno-texnichna osvita – Vocational and technical education*, 2, 31–33 [in Ukrainian].
5. Pedagogika vyshhoyi shkol (2007) [Pedagogy of higher education: dictionary-reference]. Zaporizhzhya : GU «ZIDMU» [in Ukrainian].
6. Pidgotovka majbutnix socialnyx pracivnykiv/ socialnyx pedagogiv do profesijnoyi diyal`nosti (2016) [Preparation of future social workers]. Kyiv : «CzP «Komprynt»
7. Radkevych V. O. (2010) Teoretychni i metodychni zasady profesijnogo navchannya u zakladax proftechosvity` xudozhn`ogo profilyu [Theoretical and methodical bases of professional training in establishments of vocational education of art profile]. Kyiv : UkrINTEI [in Ukrainian].
8. Müller-Hermann S. (2012) Berufswahl und bewhrung fallrekonstruktionen zu den motivlagen von studierenden der sozialen arbeit [Career choice and probation case reconstructions on the motivations of students of social work]. Frankfurt am Main : Johann-Wolfgang-Goethe-Universität [in German].
9. Zozuliak-Sluchyuk Roksoliana (2019) Pedagogical system for forming professional ethics in future social workers at universities. *Scientific Herald of the Institute of vocational education and training of the national academy of pedagogical sciences of Ukraine*. Kyiv, 1, 37–42. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 15.12.2020.
The article was received 15 December 2020.